

Munch fargelegger universitetshistorien

Maleriene

«Jeg har villet, at dekorationerne skulde danne en sluttet og selvstændig idéverden, og at dennes billedlige uttryk skulde være samtidig særnorske og almenmenneskelige. Mens de tre hovedbilleder [Solen, Historien og Alma Mater] skal virke tunge og imposante som buketter i salen, skal de andre virke lettere, lysere og som en blekere overgang til salens hele stil, som en ramme om dem».

Når du ser rundt deg, her i dette rommet, på disse 11 maleriene, henger de altså akkurat der Munch selv ønsket at de skulle henge. De henger også i en rekkefølge som var bestemt av ham. På fondveggen, altså veggen rett fram, den bak scenen, finner vi sentralmotivet «Solen». Dette er et av de tre største maleriene her inne, et av de tre hovedmaleriene. Det enorme bildet som henger på den høyre veggen heter «Alma Mater», og maleriet som henger til venstre heter «Historien».

La oss begynne rett fram, med «Solen». Munch har malt utallige skisser av dette motivet, men originalen er den du ser foran deg her. For Munch var solen et sterkt symbol på alt levende liv. Solen, en majestetisk lysende kule, malt i ekspresjonistisk stil, med strålende, glødende farger i hvitt, grønt, lilla og rødt. Munch malte slik han så: «Jeg så solen stå opp over klipperne – jeg malte solen». Han kombinerer sol-motivet med svaberg og busker, som er steds spesifikke og realistiske gjengivelser av den norske skjærgården, nærmere bestemt sommerbyen Kragerø.

Strålene og energien fra Solen sprer seg ut i maleriene på høyre og venstre side. Slik oppfattet også Munch dette urlyset: fra Solen kommer den energien alt springer ut ifra, og setter alt annet i kontekst. Solen lyser opp og gir nytt blikk på ting. Solen lyser opp rommet. Derfor passer dette motivet såpass godt her i Aulaen – i et sentralt rom ved Universitetet i Oslo. «Solen» symboliserer universitetets sentrale oppgave: å opplyse folket.

Hvis du nå ser rett mot «Solen», ser du at mellom dette, og «Historien» til venstre, finner vi tre malerier: «Våkende menn i lysflommen», som vender inn mot scenen, og «Kvinner vendt mot solen», som retter seg ut mot salen, og «Nye stråler». «Nye stråler» skal vi komme tilbake til senere. Først skal vi se på maleriet som vender seg inn mot scenen, «Våkende menn i lysflommen».

Her maler Munch tre skikkelser i en sekvens fra liggende til stående hvor de omfavnes av sollyset. For samtiden er måten bildet er malt på: uharmoniske farger og uttynnet maling, veldig ukonvensjonelle teknikker. Dette er for å gi inntrykk av spontanitet. Også i «Kvinner vendt mot solen», maleriet like til venstre som vender seg ut mot salen, bruker Munch dristige penselstrøk. Han bruker bleke farger av lilla, grønt, blått og oransje. I kontrast til Solen, skal disse virke lettere, lysere og som en innramming av «Solen».

Hvis vi nå ser på høyre side av «Solen», finner vi, vendt innover mot scenen, maleriet «Genier i lysflommen», og vendt ut mot salen «Menn vendt mot solen».

Maleriet vendt inn mot scenen, «Genier i lysflommen», utvider solens glødende lysbuer. Nederst i bildet er det en grønn skikkelse som ligner på en romersk elvegud, og som ledsages av en mengde genier. Vokterånder fra romersk mytologi. Slik har Munch latt seg inspirere av italienske barokkmalerier. «Menn vendt mot solen», maleriet vendt ut mot salen, er også malt

i svake nyanser av blått og grønt, og er motsatsen til maleriet vi så på i stad: «Kvinner vendt mot solen». I begge maleriene gjenspeiles den visuelle kulturen knyttet til folkebevegelser for bedre helse og hygiene på 1910- tallet, da man tenkte at sollys har legende kraft.

Til sammen danner disse fem bildene: «Solen» i midten, «Våkende menn i lysflommen», «Kvinner vendt mot solen» til venstre, og «Genier i lysflommen», «Menn vendt mot solen» til høyre, en enhet i salen. Solen sender sine stråler ut til disse andre maleriene. Vi kan også se for oss at solens stråler også lyser over de andre maleriene, som vi nå skal videre til.

La oss bevege blikket mot det enorme bildet «Historien»: den gamle mannen, og den unge gutten. Munch sa selv at «Historien»: *«viser i et fjernt og historisk virkende landskap en gammel mand fra fjordene, som har slidt sig frem gjennom tiderne, nu sitter han fordyppet i rike minder og fortæller til en liten betat gut»*. Den gamle mannen har på seg en rød lue som fra gammelt av er et symbol på frihet. Han er kledd i lappet tøy, som en fisker. Slik symboliserer han Norges historie: et fritt land der menneskene har jobbet som fiskere, eller arbeidere. Symbolet på faget historie var ofte en klassisk skikkelse hentet fra eliten. Men, som en kontrast til dette, viser Munch «folkets historie», representert ved den gamle arbeideren og en ung gutt. Bildet er på denne måten en folkelig tilnærming til akademiske studier og politisk nasjonsbygging på 1800-tallet, der blant annet onkelen til Munch, historikeren Peter Andreas Munch, var foregangsmann.

Tvers ovenfor «Historien», til høyre for «Solen» finner vi det tredje hovedmaleriet, «Alma Mater». «Alma Mater» uttrykker selve universitetet. Navnet «Alma Mater» refererer til det eldste universitetet i verden: Universitetet i Bologna, som opprinnelig het *Alma Mater Studiorum*. I kunstfortolkningen kan kvinnen i maleriet, Alma Mater, sammenlignes med «Maria Lactans» - den ammende Madonna. Dette er et kjent motiv i kunsthistorien, og Munch henter det også frem her, men snarere enn et religiøst motiv, er det her symbolet på kunnskap og visdom som videreføres i generasjoner. *«Alma Mater er fremdeles alma mater, men kan osså bety Moder jord – Det er symbol på de mer ydre grenser af videnskaben... Hun gir videnskabens melk»*. Gjennom disse assosiasjonene er den lokale bondekvinnen, med jakke i rødt, krage i hvitt og skjørt i blått, som det norske flagget, gjort allmenngyldig og tidløs og plassert i et grønt landskap. Sammen med «Historien», fremstiller Munch academia som en stor familie gjennom generasjonene.

De fire siste bildene henger rett til høyre og venstre for både «Historien» og «Alma Mater», hvis du ser på dem rett forfra.

Hvis du nå ser på «Alma Mater», ser du at maleriet til venstre er to kvinner som plukker epler. Maleriet heter «Høstende kvinner», og representerer faget botanikk, men også de andre naturfagene. Den bibelske fortellingen om Eva, og varslingen om menneskets fall, blir til en fortelling om den moderne innhøstingen fra kunnskapens tre. Munch omtaler det som *«spirende kræfter – Visdommens frugter nydes...»*.

Til høyre for «Alma Mater», henger et maleri Munch kalte «Kilden». Maleriet illustrerer to skikkelser som står ved en foss. Fossen kaster seg utfor fjellsiden. De drikker av dette mytiske vannet - visdommens kilde. Samtidig er vann og vannkraft en av Norges store naturressurser. Munch maler dette bildet basert på skisser han lagde over den spektakulære kysten på Vestlandet.

Hvis vi snur oss mot «Historien» og ser på maleriet som henger til høyre ser vi på «Nye stråler». Dette maleriet symboliserer fysikk som akademisk fag. Nye stråler skildrer et par,

badende i krystallklare stråler av lys, noe som symboliserer fysikk som akademisk fag. I sine notater skriver Munch om motivet: *«Det ene par gjennomstrømmes af lyset – der trænger ind i legemerne – og ind og ud af kristallen ... Det er lyset der trænger ind som Røntgenstrålerne».*

Til venstre for «Historien» henger maleriet «Kjemi». Denne billedlige fremstillingen av kjemifaget smelter sammen laboratorievitenskapen og den esoteriske vitenskap. Munch skrev at *«chemi – er de skjulte kræfter – ildens og varmens værksted. En naken mann og kvinne lager protoplasmisk nytt liv ut av en glasskolbe ...»*, som Munch beskrev som: *«...et moment visende mot fremtiden».*

Avslutning

Til sammen blir disse 11 maleriene du har lært litt om nå, Aulautsmykkingene, enormt viktig for Munch i hans kunstnerskap, og det fortsatte å være det for ham langt ut i hans kunstnervirke. Det er for Universitetet i Oslo en stor ære og forpliktelse å eie og forvalte disse 11 vakre maleriene. Bildene henger også i et historisk bygg, tegnet av viktige arkitekter i sin samtid. Sponset av et spleiselag vil vi fortsette å skrive norsk universitetshistorie her, i Universitetets aula.

Med det runder vi av turen for denne gang, og håper du har, slik som rommet arkitektonisk og kunstnerisk oppfordrer til, blitt opplyst. Dersom det er noe du har spørsmål om, eller noe du er mer nysgjerrig på, bør du huke tak i en av vertene og spørre dem! De kan en hel del om rommet og kunsten, og ønsker å formidle. På gjensyn!